

**РЕЄСТР ПЕРЕКЛАДІВ «TRANSLATIO HUMANITATIS»:
ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ТА КУЛЬТУРНЕ ЗНАЧЕННЯ**

УДК 001.9:017:81`25

Ясна, Іллі

Керівник проекту «Translatio Humanitatis», стажер науково-теоретичного часопису «Філософська думка», аспірант Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України.

**РЕЄСТР ПЕРЕКЛАДІВ «TRANSLATIO HUMANITATIS»:
ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ТА КУЛЬТУРНЕ ЗНАЧЕННЯ**

Можливості реєстру перекладів соціально-гуманітарної літератури «Translatio Humanitatis» та його роль у розвитку вітчизняної перекладацької справи.

Ключові слова: український переклад, науковий переклад, реєстр перекладів, перекладацька справа, термінологія, лексикографія, лексикон.

Yasna, Ilyi

Project leader in «Translatio Humanitatis» registry, intern in Ukrainian academic journal “Philosophical Thought”, PhD student in National Academy of Sciences of Ukraine G.S. Skovoroda Institute of Philosophy.

**TRANSLATIONS REGISTRY “TRANSLATIO HUMANITATIS”:
FUNCTIONALITY AND CULTURAL SIGNIFICANCE**

The paper describes the site “Translatio Humanitatis” and shows how it can contribute to the development of Ukrainian translation and the establishment of a professional vocabulary.

Keywords: Ukrainian translation, scientific translation, terminology, lexicography, Internet-registry, lexicon.

Перекладацька діяльність є важливою умовою культурного розвитку будь-якої держави, впливаючи на процес становлення національної мови і культури загалом. Утім, в Україні, попри те, що перекладацька справа набрала помітних обертів в останню чверть століття, її культурний вплив суттєво обмежений кількома чинниками, серед яких недостатня поінформованість читачів про існування перекладів потрібних їм текстів, а також збереження постсовєтської традиції використання російськомовних перекладів навіть тих творів, які давно перекладено українською.

Поступова зміна такого стану справ можлива лише за умов створення ресурсної та інфраструктурної бази, що дозволить акумулювати, упорядкувати, систематизувати й зробити загальнодоступним весь вже досить суттєвий обсяг перекладених праць, а також масив термінологічних дискусій разом із експертними висновками щодо специфіки перекладу спеціальних термінів.

Спробою створення такої інфраструктури є перший вітчизняний проект такого роду – портал «Translatio Humanitatis» (<http://translation.philosophy.ua>), розробку якого здійснено на базі Національного реєстру української філософії «Ukrainian Index of Philosophy» Громадською організацією «Філософія в дії» за участі і допомоги в розробці концепції кафедри філософії Вінницького національного технічного університету та Українського філософського фонду, а також інформаційної підтримки кафедри теоретичної і практичної філософії КНУ ім. Т.Г. Шевченка, кафедри історії філософії КНУ ім. Т.Г. Шевченка, Центру філософської текстології КНУ ім. Т.Г. Шевченка.

Метою проекту є упорядкування інформації про україномовні переклади іноземної соціально-гуманітарної літератури, які виходили друком у форматі окремих книжок, у складі збірок і антологій та статей в науковій періодиці протягом останніх 25 років; забезпечення мультимовних пошукових інструментів; інформування представників академічної спільноти та широких кіл читачів про такі переклади; а у перспективі – надання доступу до повних паперових чи електронних версій таких перекладів (з дозволу правовласників).

Пілотну версію порталу було запущено наприкінці 2015 року та після року обговорень на наукових семінарах і конференціях [2], [3], [4], [5] й номінування проекту на Національну премію у галузі філософії за напрямком «Найкращий редакційно-видавничий проект у галузі філософії» [1], наприкінці березня 2017 року було запущено нову версію порталу з урахуванням усіх висновків пілотного етапу. Станом на сьогодні портал містить дані про 385 праць, що перекладені з 15 іноземних мов 270 перекладачами. З вересня 2017 року планується масове завантаження інформації з тим, щоб до літа 2018 року представлена на порталі база даних могла б вважатися майже вичерпною, якщо говорити саме про україномовні переклади науково-популярної літератури у галузі соціально-гуманітарних наук.

Структурно портал складається з трьох реєстрів та наскрізного лексикону термінів і персоналій.

1). Реєстр перекладів містить перелік перекладів іншомовних текстів, що вийшли друком. Важлива специфічна риса цього реєстру, яку не пропонує жоден з наявних інформаційних ресурсів від інтернет-книгарень до потужних бібліотечних систем та репозитаріїв, пов'язана з можливістю знайти потрібний твір не лише за назвою перекладу й іменем автора, але також за назвою мовою оригіналу, що є корисним для читача, який не впевнений, чи здійснено переклад потрібної йому книги та як саме сформульовано назву цієї книги українською.

Так само пошук за іменами авторів і редакторів можливий не лише в українській транслітерації, але й мовою оригіналу. Крім цього враховано різні можливі варіанти транслітерації іноземних імен. Так, користувач, що шукає роботи Девіда Г'юма, знайде їх за пошуковими запитами Hume, Г'юм, Х'юм, Юм тощо, що є що важливим в нинішніх умовах, коли єдина традиція транслітерування імен ще не сформувалася, та їх написання від обкладинки до обкладинки змінюється майже до невпізнання.

Нарешті, доступний пошук за іменами перекладачів чи редакторів українського перекладу – інформація, яку ігнорує більшість крамниць і інтернет-каталогів та навіть чимало видавництв.

2). Окремий реєстр з аналогічними інструментами пошуку українською мовою та мовою оригіналу утворюють дані про **іноземних авторів**, а ретельне збереження інформації про усіх учасників перекладацького процесу дозволило створити окремий самоцінний **реєстр перекладачів та редакторів перекладу**.

Цьому реєстрові приділено значну увагу як унікальній загальнонаціональній базі даних перекладачів соціально-гуманітарної літератури. На персональних сторінках перекладачів окрім особистих даних акумулюються дані про здійснені ними переклади або переклади, видані за їх редакцією, що мірою наповнення бази даних що дозволить розраховувати рейтинг перекладацької активності за кількістю перекладених праць та іншими критеріями.

Також реалізовано збір інших статистичних даних про наявні переклади, перекладачів, видавництва тощо. Наприклад, вже діє рейтинг видавництв за кількістю виданих перекладів; рейтинг міст, в яких видано найбільше перекладених праць; рейтинг мов, з яких здійснено переклади; рейтинг іноземних авторів за кількістю перекладених праць. Передбачено можливість майже необмеженого розширення переліку статистичних звітів відповідно до конкретних дослідницьких завдань.

3). Реєстр термінологічних дискусій пов'язаний з іншою частиною проекту, що відновить традиції одного з найкрупніших вітчизняних проектів у сфері академічної лексикографії та перекладу – «Лабораторії наукового перекладу», в межах якого протягом 10 років відбулося більше 80 текстологічних та термінологічних семінарів та було видано кілька термінологічних словників. Реєстр забезпечить інфраструктуру для систематизації матеріалів термінологічних, лексикографічних і текстологічних дискусій і відповідних аналітичних публікацій та забезпечення їх доступності

для широких кіл фахівців, діяльність яких пов'язана з дослідженням чи перекладом іноземної літератури, а також пересічних читачів.

4). Нарешті, наскрізний **лексикон термінів та персоналій** з посиланнями на відповідні термінологічні та перекладацькі дискусії, а також варіантами перекладу фахових термінів, що були визнані авторитетними фахівцями в ході цих дискусій. Мірою того, як сторінки різних перекладацьких і термінологічних дискусій та публікацій тегуються термінами цього лексикону, дані про них з'являються на сторінках відповідних термінів чи персоналій, що дозволяє об'єднати вищеназвані реєстри у єдиний інформаційний простір.

За умов досягнення максимальної повноти та своєчасного оновлення, *реєстри Перекладів, Авторів і Перекладачів* потенційно здатні забезпечити інформаційну та інфраструктурну базу, яка необхідна для систематизації корпусу вітчизняних перекладів та інформування про ці переклади широких кіл фахівців і пересічних читачів, а також має всі підстави стати центральним національним довідником перекладної гуманітарної літератури.

Реєстр термінологічних дискусій та Лексикон, враховуючи те, що у них акумулюватимуться матеріали і точки зору найавторитетніших перекладачів, здатен стати центральним національним термінологічним ресурсом у галузі гуманітаристики, а у перспективі – своєрідним фаховим тезаурусом і «каноном» перекладу основних термінів.

Все це має сприяти формуванню загальних академічних стандартів у сфері академічного соціально-гуманітарного перекладу, упорядкуванню перекладацької, лексикографічної і термінологічної роботи, підвищенню якісного рівню дослідницької і викладацької діяльності, розвитку наукової, літературної і повсякденної мови, а також формуванню у суспільстві більш відповідального ставлення до мови та перекладу.

Можна стверджувати, що такі ресурси мають існувати в кожній країні, де здійснюється переклад іншомовних текстів національною мовою (мовами). Утім, якщо для держав, література яких розвинена, а мова усталена, їх функція

є радше інформаційною, так само як і функція перекладу як такого, то для країн, література і мова яких перебувають на етапі становлення, ба більше, які нещодавно перебували під тиском інших культур, така робота, без перебільшення, стає справою державного значення.

ДЖЕРЕЛА

1. Номінанти Премії імені Юрія Прилюка за найкращий редакційно-видавничий проект у галузі філософії // Філософія в Україні, 2017. - <http://philosophy.ua/awards/2016/pryliuk>.
2. Семінар-обговорення проектів «Ukrainian Index of Philosophy» та «Translatio philosophica» // Ребрендинг філософії, 2015-12-23. - <http://philosophy.ua/community/events/seminar-obgovorennya>.
3. Ясна І. «Translatio Humanitarica»: у пошуках «канону» гуманітарної термінології. // Наукова термінологія початку нового століття: теоретичні і прикладні виміри: Міжнародна наукова конференція - Рівне, 2016.
4. Ясна І. Забезпечення системності перекладацької та термінологічної роботи в гуманітаристиці (на прикладі філософії). // XXV Міжнародна наукова конференція «Мова і культура» імені Сергія Бураго (20-23 червня 2016, Київ), 2016.
5. Ясна І. «Translatio Humanitarica»: національний реєстр академічних перекладів. // V Міжнародна науково-практична конференція «Наукова комунікація в цифрову епоху» (Київ, 30-31 березня 2017) - Київ, 2017.